

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

המדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע משפטים תשע"ט

על לאומיות וקדושה או

מה הקשר בין המפקד לבין קניית הר המוריה. חלק ד'

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

הקשינו בדברינו לפרשת בא, פרשת בשלח ופרשת יתרו, בדבר הקשר בין המפקד שפקד יואב את העם בפקודת דוד, לבין קניית גורן ארוונה היבוס, מה שנקרא בידי חז"ל 'הר הבית'. סיכמנו בדברינו לפרשת יתרו, כי המפקד הוא חלק מהתוכניות הצבאיות של דוד ועם ישראל, בהקשר לכיבוש חלקים נוספים של ארץ ישראל, ואף מעבר לכך.

ננסה להבין: מה המשמעות של קניית גורן ארוונה היבוס, על ידי דוד?

בימי יהושע בן נון, עמד אדני צדק מלך ירושלים בראש ברית מלכי הדרום, שניסתה לעצור את יהושע בן נון, לאחר כיבוש יריחו והעי וכריתת הברית עם ערי הגבעונים. יהושע הרג את מלך ירושלים וחבריו, אבל הכתוב לא מפרט מה קרה לעיר (עיינו ביהושע פרק י').

בתחילת ספר שופטים מפורש כי לאחר מות יהושע בן נון, שבט יהודה לכד את העיר ירושלים ושילח אותה באש (עיינו פרק א' א-ח).

משני מקורות אלה משמע שיושבי ירושלים היו כנענים / אמורים. אומנם מרשימת ערי יהודה המופיעה בספר יהושע מוכח כי אע"פ שהעיר נפלה בנחלת שבט יהודה, יבוסים נשארו בירושלים. וז"ל הכתוב:

"וְאֵת הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָקָלוּ בְּנֵי-יְהוֹדָה לְהוֹרִישָׁם; וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת בְּנֵי יְהוֹדָה בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. (יהושע ט"ו סג). מרשימת ערי בנימין בספר יהושע מוכח שהעיר שכנה גם בנחלת בנימין וגם שם נזכר כי ישבו בה יבוסים. וז"ל הכתוב: "וְצִלְעַת הָאֵלֶּף וְהַיְבוּסִי הָיָא יְרוּשָׁלַם גְּבַעַת קְרִית עֲרִים אֲרָפֶע-עֲשָׂרָה וְחֲצִירֶיהֶן זֹאת נִחֲלַת בְּנֵי-בְנִימִן לְמִשְׁפַּחְתָּם" (שם י"ח כח). גם בני בנימין לא הורישו אותם, ככתוב:

"וְאֵת הַיְבוּסִי יֵשֶׁב יְרוּשָׁלַם לֹא הוֹרִישוּ בְּנֵי הַיְבוּסִי אֶת בְּנֵי בְנִימִן בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (שופטים א' כא).

מפרשיית פילגש בגבעה מוכח, כי בתקופת השופטים לא חיו בירושלים מבני ישראל. גרו בה יבוסים ולא כנענים או אמורים, שנאלצו לברח מן העיר לאחר התבוסה של מלכי ברית הדרום. הלוי ופילגשו יצאו מבית לחם יהודה לכיוון צפון וכשירד היום ועלתה האפשרות ללון בירושלים, אנו מוצאים את השיח הבא:

"וְלֹא אָבָה הָאִישׁ לָלוֹן וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹא עַד נֶחֱם יְבוּס הָיָא יְרוּשָׁלַם וְעַמּוּד חֲמוּרִים חֲבוּשִׁים וּפִילָגְשׁוֹ עִמּוֹ: הֵם עִם יְבוּס וְהַיּוֹם יָד מֵאֵד וַיֵּאמֶר הַנַּעַר אֶל אֲדֹנָיו לָכֵן נָא וְנִסּוּרָה אֶל עִיר הַיְבוּסִי הַזֹּאת וְנָלִין בָּהּ: וַיֵּאמֶר אֲלֵיו אֲדֹנָיו לֹא נִסּוּרָה אֶל עִיר נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא מִכְּנִי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה וְעִבְרָנוּ עַד גְּבָעָה" (שופטים פרק י"ט י-יב).

העיר לא נזכרת שוב עד ימי שאול.

לאחר הריגת גלית, הכתוב מלמדנו כי לדוד היה ברור (בהמשך נסביר כיצד) כי לעיר יש קשר למקדש העתיד להבנות ולהשתחררות מעול השעבוד לפלישתים. וז"ל:

"וַיִּקַּח דָּוִד אֶת רֹאשׁ הַפִּלִּשְׁתִּי וַיִּבְאֶהוּ יְרוּשָׁלַם וְאֵת כָּלֵיו שָׁם בְּאֵהָלוֹ" (שמו"א פרק י"ז נד).

גם הכתובים המתארים את עלייתו של דוד מחברון לירושלים, מספרים לנו על ישוב יבוסים בירושלים, שמרכזו במצודת ציון שנבשה והפכה להיות עיר דוד (שמו"ב פרק ו' ו-ט).

כנראה שבסופו של הליך זה, נשארו ארוונה שהפך להיות גר תושב כדעת רב נחמן (עבודה זרה דף כד ע"ב) או ממש גר צדק כדעת הרלב"ג, שר (כדעת רש"י) או מלך בחסות דוד (כדעת ר"י מטראני והרד"ק, עיינו לעיל בבאור פסוק כג). לרשותו עמדה, ממלכה קטנה על הגבעה (הר) ששכנה מצפון לעיר דוד. דוד, שעדיין לא הבין את חשיבותו של הר זה, הניח לארוונה ומשפחתו להחזיק בתארו ולשלוט על המקום.

בדברינו בשבוע הבא נסביר בע"ה כיצד גילה דוד את חשיבותו של מקום זה. בע"ה, בקרוב בימינו, נזכה שוב לחזות בבניינו.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלב"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלב"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלב"ע כ"ח באייר	לע"נ גב' אסתר שמש ע"ה נלב"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, עיר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טו' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

אדם שביטל צ'ק לאחר שהצ'ק הועבר לאדם שלישי

'ארץ חמדה גזית' בית שמש / אדר א' תשע"א / תיק מס' 71003

דיינים: הרב אליעזר שנקולבסקי, הרב ניר ורגון, הרב מנחם קופרמן

המקרה בקצרה:

הנתבעת היא חברה שנתנה צ'קים פתוחים (ללא ציון המוטב) בסך 37,000 ₪ לספק כלשהו, הספק העביר את הצ'קים ללא מוטב ("צ'קים פתוחים") לתובע עבור חוב שהיה חייב לו, ולאחר מכן הספק פנה לנתבעת שתבטל את הצ'קים שנתנה לו, משום שלא קיבל את תמורתם מהתובע. הנתבעת ביטלה את הצ'קים והעבירה לספק צ'קים אחרים. לטענת התובע הוא התקשר לנתבעת להזהיר אותה שלא תבטל את הצ'קים, כעת הוא תובע את תמורת הצ'קים ועוד 550 ₪ עבור אגרת בית דין ושכ"ט עו"ד. הנתבע טוען כי אין לו קשר עם התובע.

פסק הדין:

על הנתבעת לשלם לתובע 37,000 ₪ תמורת הצ'קים שבוטלו בתוספת 550 ₪ עבור אגרת בית הדין ושכ"ט עו"ד.

נימוקים בקצרה:

א. מעמדו של צ'ק

מעמדו של צ'ק נידון בהרחבה בשו"ת משפטיך ליעקב, ובשו"ת עטרת דבורה. לדעת שבט הלוי דין צ'ק כהוראת תשלום לבנק, שיכול הנותן לבטלה, הרב זלמן נ. גולדברג הסתפק אם יש לתת לצ'ק תוקף של שטר חוב. מסקנת בית הדין שיש לראות את הצ'ק לפחות כמו שטר חוב.

ב. ביטול צ'ק לפי ההלכה

כיון שמקובל להעביר צ'קים מאדם לאדם, ודבר זה מעוגן בחוק, הרי שאדם המוסר לחבירו צ'ק ללא נכתב בו שם המוטב, דינו כשטר חוב למוציא כתב זה (למוכ"ז) המכונה בהלכה – ממרני. חוב שבשטר כזה ניתן להעברה לאדם אחר גם מבלי לבצע את פעולות הקניין של כתיבה ומסירה הנדרשות בהקנאת שטר חוב רגיל. יתכן גם שהעברת הצ'ק מקנה את הכסף בבנק, מדין "מעמד שלושתן" או מדין "סטומתא" (פד"ר ירושלים ח, עמ' לז).
על פי המנהג, התחייבות בצ'ק אינה ניתנת לביטול. כמו כן מצד החוק חל איסור לבטל צ'קים אם התקבלה תמורה בעבורם (שו"ת מנחת יצחק ה, קיט). לכן אין רשות לכותב הצ'ק לבטלו, קל וחומר בצ'ק שאין בו מוטב, שהרי הוא שייך לכל המחזיק בו. המסקנה: אסור היה לנתבעת לבטל את הצ'קים.

ג. חיוב הוצאות

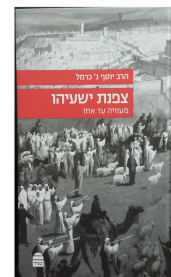
כיון שמעשה ביטול הצ'קים היה מעשה אסור, על הנתבעת לשאת גם בכל ההוצאות הכרוכות בתביעה. לכן על הנתבעת לשלם את סכומי ההוצאות בסך 550 ₪.

למעבר לפסק הדין המלא

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.
בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלב"ע אייר תשע"ח	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
--	--	--	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חֶמְדַּת הָאֲנָצִיקְלוֹפֵדִיָּה הַתְּלֻמוּדִית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

בור

מבוסס על הערך: בור, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך ג.

"וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנוּ וְנִפְלַ שְׁמָה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר. בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהָמָת יִהְיֶה לוֹ" (כא, לג-לד)

מכוונת נעצרה באמצע הכביש, וכתוצאה מכך אירעה תאונת שרשרת, ונזקו בני אדם וגם כלי רכב - מי חייב?

גדרו. בור הוא אחד מאבות נזיקין (משנה ריש בבא קמא; רמב"ם נזקי ממון פ"ג ה"ב; טור ושולחן ערוך חושן משפט תי א), וגדרו הוא: תקלה שאדם עושה ותחילת עשייתה לנזק, כלומר שתיכף כשנעשתה עומדת להזיק (ב"ק ג ב ורש"י), לפי שהתקלה מזיקה במקום שעשאה, שאינה זזה ממקומה והעובר עליה ניזוק (טור ושו"ע שם).

הניזוקים. לא שור וחמור בלבד, אלא הוא הדין כל בהמה חיה ועוף, ולא נאמר שור וחמור אלא משום שדיבר הכתוב בהווה (משנה שם נד ב; רמב"ם פ"י"ב ה"א), שנאמר: כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו - כל שיש לו בעלים (גמ' שם). אדם שנפל לבור ומת - פטור בעל הבור, שנאמר: "שור", ודרשו: ולא אדם (ב"ק כח ב). אבל אם הוזק האדם בבור - חייב בעל הבור לשלם נזקיו (ב"ק שם; רמב"ם פ"י"ב ה"ז; טוש"ע תי כ), שהפסוק שממנו ממעטים אדם במיתה מדבר, שנאמר שם: וְהָמָת יִהְיֶה לוֹ (רש"י שם). כלים שנפלו לבור ונשברו - פטור בעל הבור, שנאמר: "חמור", ודרשו: ולא כלים (ב"ק שם), וכל דבר שאינו מבעלי חיים הרי זה בכלל כלים (שם מח ב ורש"י).

בור. שור, שאדם חפר אז פתח, ונפל לחוכו בעל חי של חברו ומת או הוזק.

הפרקים: א. חיובו; ב. הרשות; ג. השיעור; ד. הניזוקים; ה. הכיסוי; ו. בור של שנים; ז. בור ומזיק אחר; ח. תולדתו; ט. בור של בהמתו; י. אדם בתורת בור

כרך ג עמודים כג-לה

תולדתו. כל המניח תקלה והוזק בה אדם או בהמה, הרי זה תולדת הבור (רמב"ם שם), שדומה לבור, שתחילת עשייתה לנזק (ב"ק ג ב ורש"י). וחייב לשלם נזק שלם כמו בור, שתולדת הבור כיוצא בו (ב"ק שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם). לפיכך, אבנו סכינו ומשאו שהניחם ברשות הרבים והזיקו במקומם - חייב בכל אותם הנזקים שבור חייב עליהם (גמרא ורמב"ם וטוש"ע שם). כיחו וניעו של אדם, היינו רוק הפה וליחת החוטם, וכיוצא, שהזיקו אחרי שנחו על הקרקע - חייב עליהם משום תולדת בור (ב"ק שם; רמב"ם חובל ומזיק פ"ז ה"י; טוש"ע שפד א).

זבל של הפקר שהיה מונח ברשות הרבים, ובא אדם והפכו ממקום למקום - חייב בנזקיו (משנה ל א), שהרי זה ככורה בור ברשות הרבים, שאילו היה במקום הראשון לא היה זה נתקל בו (עי' רש"י כט בד"ה פטור). ואפילו אם החזירו למקומו הראשון - חייב. הא למה זה דומה? למוצא בור מגולה וסתמו בעפר וחזר וגילהו; שמאחר שנסתלק מעשה הראשון, הרי האחרון הוא הכורה את הבור (גמרא שם). הפך את הזבל ולא הגביהו שלשה טפחים, אלא פחות מזה - פטור, שכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם (גמ' שם ורש"י). ודווקא כשגם ברוחב לא הרחיקו שלשה טפחים ממקומו הראשון (עי"ש בהגהות אשר"י ובהגה' הב"ח).

המפקיר נזקיו לאחר שנפלו. המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס, כגון שהעלה קנקנים על הגג על מנת לייבשם ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו לאחר שנחו על הקרקע - פטור בדיני אדם, לפי שאנוס הוא, וחייב בדיני שמים, לפי שלא סילק את החרסים. וכן אם נפל גמלו ולא העמידו, וכל כיוצא בזה (ב"ק כט א; רמב"ם נזקי ממון פ"ג ה"ז; טוש"ע תיב ד). חזר וזכה בהם - חייב אף בדיני אדם (ב"ק שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם). המפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה, כגון שהפקירם לאחר שנפלו ברוח מצויה, או שהשליך נזקיו והפקירם - חייב (ב"ק שם).

היה נושא כד ונתקל בהליכתו, ונשבר הכד והוזק אדם בשברי החרס - נחלקו תנאים: רבי מאיר סובר שנתקל נחשב פושע, וחייב בין אם הוזק בשעת נפילה, שהרי זה אדם המזיק, ובין אם הוזק לאחר נפילה, שהרי זה מפקיר נכסיו לאחר נפילת פשיעה. וחכמים סוברים שנתקל אנוס הוא, ופטור בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה, שהרי זה מפקיר נכסיו לאחר נפילת אונס (ב"ק שם). הלכה כחכמים (רמב"ם שם ה"ז; טוש"ע שם ד).

"תאונת שרשרת". קדרים או זגגים שהיו מהלכים זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני - הראשון חייב בנזקי השני, והשני חייב בנזקי השלישי (ברייתא לא א). לפי הסוברים שנתקל פושע הוא, אין כאן ענין לבור, שחיובם הוא משום אדם המזיק. אבל לפי ההלכה שנתקל אנוס הוא, וחיובם אינו אלא משום שהיה להם לקום, ולא קמו - גופם נעשה בור, ואינם חייבים אלא על נזקי גופם של הניזוקים, אבל על ממוןם של הניזוקים פטורים, שהרי בור פטור על נזקי כלים (רא"ש ונמוקי יוסף שם; הר"ף והרמב"ם פ"ג ה"י לפי הלחם משנה שם; טוש"ע תיג א). אם הזהירו זה את זה, כולם פטורים (ברייתא שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם).

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל: 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

הסתכלת היום אל השמים?

הרב יוני לביא

מרסלינו דה סאוטואולה היה ארכיאולוג חובב. בשנת 1875 החל לחפור בתוך מערה באֶלְטֶמִירָה, בחוף הצפוני של ספרד, בתקווה לגלות שם מימצאים מתקופות עתיקות. לצערו הרב ההשקעה לא הניבה דבר. כעבור ארבע שנים חזר לשם שוב, כשהפעם הצטרפה אליו בתו בת התשע מריה. בשעה שהאב נבר במצבורי אבנים שוטטה הילדה לבדה במערה ולתדהמתה ראתה צורות מעניינות על התקרה. "תסתכל, אבא, שוורים", אמרה. למעשה היו אלו ביזונים, ומה שהתגלה לעיניה היה אחת התגליות הגדולות ביותר של אומנות פרהיסטורית. ציורי קיר יפהפיים המתוארכים ללפני שלושים אלף שנה!

מעניינת במיוחד העובדה הבאה: סאוטואולה חפר במערה הזו במשך ארבע שנים. פעמים אינספור פסע או ישב ממש מתחת לאוצר המדהים שמעליו, אך מעולם לא ראה אותו. להחמצה היתה סיבה אחת: הוא לא הביט למעלה...

להסתער אל המטרות

החיים הם סוג של מירוץ. כל הזמן אנחנו שועטים קדימה. מציבים מטרות ומסתערים לעברן. כך היה בעבר, וביתר שאת היום. צורת החיים המודרנית גורמת לאדם להיות עסוק במולטי-טאסקינג בלתי פוסק כשהוא מקפץ מדבר לדבר בתזזיתיות, מנסה להספיק כמה שיותר. אין ספק שהדרך האינטנסיבית הזו מניבה פירות ומביאה את האדם להישגים מרשימים. מצד שני, אי אפשר להתעלם מחסרונותיה. היא מתמקדת בלעשות יותר מאשר בלהיות. בלהספיק יותר מאשר בלהרגיש סיפוק. במה שיש לי יותר מאשר במי שאני. חסרות לה נקודות עצירה ומרווחי נשימה שיאפשרו להתבונן, להעמיק, לבחון, להפנים ולהטעין מצברים. המחיר הוא שחיקה ועייפות החומר כמו גם לחיות את החיים ברובד שיטחי למדי ולהחמיץ את כל מה שמעבר לו. ייתכן שיש אוצרות גדולים ממש מעל ראשך, אבל אתה פשוט לא רואה אותם...

ציר החיים

כשיעקב אבינו יוצא למסע חייו ועוזב את מולדתו בדרך להקים בית, הוא חולם על **סולם**. סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה (בראשית כח, יב). רמוז כאן מסר עמוק: הציר המרכזי עליו צריכים לנוע החיים אינו לרוחב אלא לגובה. כיוון ההתקדמות והעשייה שלך אינו רק מדרום לצפון או ממערב למזרח, אלא בעיקר מן הארץ לשמים. חייה את חייך לא רק במימד השטח שלהם, אלא במימד העומק. לא רק ברובד החומר והגוף, אלא מתוך חיבור איתן לרוח ולנשמה. ריבון העולם העניק לעם ישראל ארץ מיוחדת שאינה כמצרים בה מי הנילוס שופעים וזמינים בכל עת. הוא בירך אותנו בארץ הרים וגבעות התלויה לחלוטין במטר השמים. ארץ הכופה על יושביה להביט למעלה כל הזמן. "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיהו מ, כו).

מאות שנים לאחר מכן עלה משה רבינו לראש הגבעה ונשא ידיו אל השמים (שמות יז, יא-יב). במרחב שלפניו נאבקו לוחמי ישראל כנגד האויב העמלקי האכזר. הם התרכזו במשימתם להביס את האויב אבל לא שכחו להרים עיניהם אל ידיו של משה, להיזכר למען מה הם נלחמים, ולנצח (משנה ראש השנה ג, ח).

למצוא את השמים שלך

יום אחד עמד רבי נחמן והשקיף מחלון ביתו. הוא ראה את אחד מחסידיו העניים שהעשיר לפתע, הולך בבהילות לעבר השוק וראשו עמוס במחשבות טורדות. רבי נחמן קרא בשמו והזמין אותו להיכנס לרגע לביתו. לאחר שנכנס רבי נחמן שאלו: "האם עצרת לרגע היום? **האם הסתכלת היום אל השמים?**" החסיד ענה כי לצערו היה כה עסוק עד שלא היה יכול לעצור אפילו לרגע. אמר לו רבי נחמן: "התבונן מבעד לחלון. רואה אתה את כל הדוכנים, הסחורות הצבעוניות והאנשים המתרוצצים ביניהם? דע לך כי בעוד חמישים שנה אני ואתה לא נהיה כבר בעולם, ובכל זאת יהיה כאן שוק אחר עם סחורות אחרות ואנשים אחרים אשר גם הם ירגישו כה טרודים ועסוקים עד כי ידמה להם שאין הם יכולים לעצור אפילו לרגע. אם כן, אמור לי, להיכן אתה ממחר? האינך יכול לעצור קמעא ולהתבונן אל השמים?"

מה הם אותם 'שמים'?

יש יותר מתשובה אחת לשאלה הזו, וכל אדם יענה עליה אחרת. שמים יכולים להיות תפילה או שבת, שיעור יומי או טיול בחיק הטבע, זמן של התבודדות או סתם לעצור לרגע, לנשום עמוק ולהיזכר בכל מה שמעבר לכאן ולעכשיו. כי שם נמצא באמת 'טעם החיים'.

שו"ת במראה הבזק

תשובה כג

(מתוך ח"א)

Vienna, Austria

וינה, אוסטריה

ניסן, תש"ן

שיפוף בית כנסת ע"י השלטונות בתנאי שימש גם אולם לאירועים שונים

שאלה

בית כנסת בכפר, שאין שם יותר יהודים, והוא בבעלות של קהילת וינה. השלטונות הנוכריים רוצים לשפץ אותו (במצב הנוכחי הוא עומד ליפול), באם נתיר להם להשתמש בו כאולם לקונצרטים ותערוכות. יש כמה צדדים לשאלה:

1. אם לא נסכים, בית הכנסת ייפול ויצא חילול השם. שיגידו: "היהודים היו נגד שיפוף והצלת בניין של בית כנסת".
2. אולי אפשר להתיר את השימוש באולם, אם יעשו מחיצה מסביב לארון הקודש, וחלק קטן יישאר כבית כנסת?
3. למכור לא שייך, כי הם מציעים מחיר קטן מאוד, בנימוק שהם יוציאו כסף רב על השיפוף.

שאלת הבהרה

לגבי שאלת כבודו, בדבר בית הכנסת שבכפר, נבקש מספר פרטים להבהרה. בשאלה נכתב "למכור" — לא שייך, כי הם מציעים מחיר קטן מאוד, בנימוק שהם יוציאו כסף רב על השיפוף. לא ברור לנו, אם כוונת הקהילה לתת את המבנה לשלטונות במתנה, כך שתהיה להם בעלות גמורה על המבנה (ולפיכך, לא תהיה אפשרות בעתיד לתבוע לעצמם שימוש בבית הכנסת), והספק הוא מפאת שרוצים לתת במתנה. (ואולי ייקר דבר זה את שם היהודים שתורמים לרווחת הכלל). כיוון, שלמכור אינו משתלם. שהרי התמורה שיקבלו מסתכמת בפרוטות. ואולי, הספק הוא אחר: הקהילה מעוניינת לשמור על בעלותה במבנה ביהכ"נ, ורק לאפשר לשלטונות, לשפצו ולהשתמש בו. והסיבה שאינם מוכרים אותו עתה היא, מפני שבמצב הנוכחי לא יקבלו בעדו תמורה הולמת. ותקוותם בעתיד, למכור את חלקם (אחר השיפוף), תמורת סכום גבוה יותר. ייתכן על דרך זו שקיימים שיקולים נוספים, העומדים מאחורי ההחלטה שלא למכור (כגון: שיש אפשרות, שירצו להשתמש בעתיד בביהכ"נ לתפילה כגון: שיעברו לאיזור יהודים או לצורך כינוס יהודי שיעשה בכפר וכד') ואשר פירוטם חשוב, לפסיקה בענין זה. כמו כן, נבקש לדעת מהו מקור בעלותה של קהילת וינה על בית הכנסת. האם גרים כעת בווינה מראשי הקהל, של קהילת היהודים של אותו כפר, שהיתה בידם הסמכות להחליט בגורלו של בית הכנסת. או שמא, התפזרו כל המתפללים המקוריים של בית הכנסת. כך, שמחוקי המדינה, ניתנה הבעלות הממונית, על רכוש בית הכנסת הנטוש, לידי קהילת וינה. תקוותנו שלאחר קבלת ההבהרות נשלח פסק הלכה תוך ימים ספורים.

תשובה

(בהתאם להבהרות שנתקבלו טלפונית)

בשו"ע או"ח, סי' קנ"ג, סעיף י"א פסק: "ביהכ"נ... יכולין ליתן במתנה דאי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא הווי יהבי ליה, הדר הוי ליה כמכר". והביא המשני"ב שם, סי' ק"ן, את מ"ה הראשונים: "היינו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר" והיא שיטת הר"ן, ובפשטות אזיל לשיטתו, שתקנו רבנן קדושה לביהכ"נ. וי"א דאפי' בלא מעמד אנשי העיר נמי יכולים" והיא שיטת הרמב"ן¹, ובפשטות אזיל לשיטתו, שדין ביכ"נ כדין תשמישי מצווה. אף שהרבה אחרונים² חששו להלכה לשיטת הר"ן, להצריך מעמד אנשי העיר, במקרה שלנו שהמקום הוזנח לחלוטין ע"י יושביו היהודים, והאפשרות שיחזרו לשם ליסד שוב קהילה הוא קלוש, אין צורך במעמד אנשי העיר³. ע"כ, קבלת תעודת הוקרה ע"י המוסד העירוני, שיונצח גם ע"י שלטונות במקום עצמו, וכפי המוצע גם הקדשת חדר זיכרון לקהילה שהיתה ואיננה, יש בה משהו מקידוש השם ויכול לשמש תמורה מספיקה. הפעולות שתיעשנה ע"י קהילת וינה, מן הראוי שלא תיעשנה ע"י הקהילה ונציגיה בתור ז' טובי העיר (מכיוון שלא נבחרו ולא נתמנו כטובי המקום שבו נמצא ביהכ"נ), אלא ע"י בית דין שבווינה, שבתור עיר מרכזית משמש באופן טבעי גם ביי"ד של ערי וכפרי הסביבה⁴, והם האפוסטרופסים הטבעיים, שרשות בידם לפעול מכוח ביי"ד, וגם הפקר ביי"ד הפקר הוא.

ישנה עצה נוספת המובאת באחרונים:

לאחר איש עמותה או גוף אחר העומדים לבנות בית הכנסת בכל מקום שהוא, ולמכור להם תמורת סכום נאות את מבנה בית הכנסת המדובר⁵. ע"י מכירה זו יוצא בית הכנסת לחולין⁶ (חוץ מלשימוש בזוי של ד' דברים). במעות המכירה יש להשתמש לדבר שבקדושה. את המעות הנ"ל יתנו נציגי קהילת וינה לצורך בניין בית הכנסת של הקונים⁷ והיא זה שימוש הקודש שיעשה במעות. ובכדי שלא יהא מנכרא הערמה — יראו נציגי קהילת וינה לבקש מקוני ביהכ"נ שיתלו שלט קטן בבית הכנסת החדש המביע תודה לקהילת וינה על השתתפותם בבניין ביהכ"נ, ואולי אף יוסיפו משלהם מעט תרומה עבור זה. בשלב שני ימנו קוני ביהכ"נ שבכפר את נציג קהילת וינה שיהא שליח בשמם לתת במתנה את ביהכ"נ למועצה המקומית של הכפר, וכן להיות שליחם לעמוד על קיום התנאי שבמתנה. המתנה צריכה להיות מותנית בכך שהעיריה לא תעשה במבנה בית הכנסת אחד מד' דברים הבזוים, ויש להדגיש בזה שבמסגרת השיפוף לא יעשו ארגון מחדש של אולם התפילה כך שיהיו בו בתי כסא וכד'. כמובן, לא תורשה עריכת קונצרטים או אירועים אחרים בעלי אופי דתי נוצרי וכד'. בוודאי, רשאים שלוחי בעלי ביהכ"נ החדשים, לבקש או להתנות מהעיריה שיקימו חדר זיכרון למתפללי ביהכ"נ שנפלו וכד'⁸. יש לציין שקיימת גם אפשרות של הריסת ביהכ"נ עקב מצבו הרעוע.

¹ אג"מ או"ח, סי' נ"א, ענף ג', רצה לבאר ע"פ חידושו שם, את שיטת הרשב"א אף שהוא סבור שאין צריך מא"ה, במתנה, יכול לסבור כר"ן שתקנו רבנן קדושה לביהכ"נ, אעפ"כ יכולים ז' טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר לתת במתנה, וטעמו מפני האומדנא הגדולה שמסכמת דעתם של אנשי העיר למתנה, והווי כידוע דעתם אף בלא מא"ה. ייתכן שטעם זה אינו מספיק במקרה שלנו, כי אי אפשר לקבוע בפסקנות, שבאי ביהכ"נ דעתם מסכמת לתת לשלטונות הנוכרים.

² פמ"ג, מש"ז, ס"ס קנ"ג, להלכה. משפטי עוזיאל או"ח, סי' ד', אף בדעת הרמב"ם והמחבר.

³ המגן אברהם ס"ק י"ב כתב בשם המבי"ט, והובא במשנ"ב, סי' קנ"ג, ס"ק ל"ג, אפי' ביהכ"נ של כרכים אם אינם מתפללים בו יכולים למכרו.

⁴ כמו שמצינו בריש מס' מגילה על בני הכפר שמקדימים ליום הכניסה, ופרש"י כוונתם — שמתכנסים שם לשם משפט, וכן מצינו בסנהדרין שמקום מושבה בערי חומה, ומשמשת כמוסד השיפוטי של כל המחוז. עיין בהרחבה בספר עמוד הימיני של מרן הגר"ש ישראל.

⁵ שו"ע, סי' קנ"ג, סעי' ז'.

⁶ שם סעי' ט'.

⁷ ואף שדן המנחת יצחק, ח"א סי' קי"ט, אי בעי למכירת ביהכ"נ שיצטרך לדמיו דווקא לעילוי בקודש (ולא די בצורך שווה), נראה להקל בזה, ואף שאר האחרונים לא החמירו בזה.

⁸ תנאים אלו מן הראוי לדרוש גם לפי הדרך הראשונה, עיין בחת"ס סימן ל"א. הובאו דבריו בשדי חמד חלק ו', עמ' 295 אות ט"ז.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
מאיר בן דינה ציפורה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
נחמה צביה בת שושנה בריינא
ברכה בת מרים רחל

רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב"ה
יאיר מנחם בן יהודית חנה
רפאל ישי בן צפורה פייגא
איילת חן בת שולמית
מאירה בת אסתר

יוסף (יוסי) בן חנה
דוד חיים בן רסה Rassa
יוסף בן רחל חלילי
נתנאל בן שרה זהבה
נעמי בת אסתר

בתוך שאר חולי עם ישראל